

Centre Republicà (ACAN-AFMI).

APUNTS D'HISTÒRIA DEL CENTRE REPUBLICÀ D'IGUALADA (1931-1939)

JOAN DOMINGO

El Centre Republicà d'Igualada va ser una entitat activa que va donar cabuda a bona part del republicanisme local de la ciutat. Tot i que el Centre tenia els seus orígens a la primera meitat del segle XX, va ser a partir de la proclamació de la República (1931) quan assolí una major notorietat i activitat en la societat igualadina.¹

ELS ORÍGENS

El Centre Republicà a Igualada va néixer a la primera meitat del segle XX. Era una de les plataformes habituals de reunió i trobada dels republicans històrics igualadins, com Joan Serra i Constansó, entre d'altres. Durant algunes èpoques havia editat *L'Igualadí*, un periòdic setmanal que duia el subtítol de *Setmanari Republicà Autonomista*, situat sota l'òrbita del Partit Republicà Igualadí, de tendència federal i republicana, i de denúncia del caciquisme.

El Centre Republicà reunia bona part dels republicans de la ciutat, i d'allí van sortir les bases de les candidatures d'Esquerra Republicana a les diferents eleccions locals. Però, ben aviat, va haver-hi divisions internes. La primera va ser la protagonitzada pels republicans propers al Partit

Catalanista Republicà (Acció Catalana després), que van fundar el Centre Catalanista Republicà —ubicat a la Rambla Sant Isidre número 1— per diferències ideològiques i perquè entenien que el Centre volia monopolitzar tot el republicanisme de la ciutat. Més endavant també se'n van separar els radicals, que van crear el Partit Radical a Igualada i van fundar el Casino Republicà Radical, situat al núm. 18 de la Rambla de Sant Isidre. Entre els republicans escindits, hi havia com a figura destacada Veremon Bertran, president del Centre, a més del tinent d'alcade Estanislau Viñau, i els regidors Mussons i Albí.

EL PROJECTE DEL CENTRE REPUBLICÀ

Els anys anteriors a la proclamació de la República, els homes del Centre Republicà —instal·lats, segons sembla, en un primer pis d'un edifici situat a la Rambla Nova número 41— duïen a terme diferents activitats, com ara excursions, mítings, tertúlies... De fet, un dels elements que més va ajudar a difondre el republicanisme i el catalanisme de l'època van ser les trobades als cafès o l'excursionisme, que van esdevenir eines de conscienciació política i patriòtica.

L'any 1930, una colla de joves es van unir per impulsar una nova seu per al Centre Republicà d'Igualada. Entre els impulsors, hi havia republicans històrics de diferents èpoques. Van adquirir,

1. Aquest article està redactat a partir de la informació extreta per a l'exposició «Història del Centre Republicà d'Igualada» realitzada l'any 2006. De fet, l'article comprèn la plenitud del Centre en l'etapa republicana.

doncs, una part de la coneguda fassina del Maset, que ocupava bona part del passeig Verdaguer i carrer Caresmar i van contractar l'arquitecte Robert Navarro per tal que dissenyés aquest nou edifici, situat a la cantonada del carrer Òdena. A la part baixa hi havia d'haver un gran teatre que ocupés tota la part central, que havia de servir per fer-hi conferències, balls, mítings... A mà esquerra, es va projectar la sala cafè i, a la dreta, la sala de juntes i la biblioteca. El local també contemplava un soterrani on s'hi instal·laria una sala de billar, a més de la cuina i el celler. Al primer pis, el plànol incloïa un espai de menjador, uns dormitoris i una àmplia terrassa que donava al Passeig.

La nova seu del Centre Republicà representava una obra complexa i econòmicament tenia una certa envergadura. Els seus promotors, per tal de poder-la assumir, van llançar una sèrie d'accions entre socis i simpatitzants per poder-lo finançar. Aquesta pràctica, molt habitual a l'època, va suposar la venda de 100 obligacions a 500 pessetes cadascuna durant un bon nombre de temps. El 3 d'agost de 1930, el Centre Republicà va acordar emetre 600 accions a 50 pessetes cadascuna per fer front a les despeses de construcció de la nova seu.

LA NOVA SEU

La inauguració de la nova seu del Centre Republicà es va fer coincidint amb el segon aniversari de la proclamació de la República, l'abril de 1933. Per a tal ocasió, es van organitzar balls, concerts, teatre, audicions de sardanes i fins i tot un àpat de germanor entre els republicans. El Centre va ser inaugurat pel president de l'entitat Jaume Claramunt, i per l'aleshores alcalde d'Igualada, Amadeu Biosca, que van realitzar discursos.

Una de les primeres activitats sonades que es van dur a terme a la nova seu del Centre Republicà va ser un gran míting que va comptar amb la presència del president de la Generalitat, Francesc Macià, que, segons les cròniques dels diaris de

l'època, va ser rebut amb un autèntic entusiasme popular. Durant la seva visita a Igualada, Macià també va visitar el Garcia Fossas, la clínica comarcal i la Beneficència Igualadina.

El Centre Republicà era el centre d'operacions dels republicans igualadins adherits a Esquerra Republicana. Val a dir que el Centre era dirigit per un comitè polític del qual formaven part, el febrer del 1933, Jaume Claramunt (president), Pere Enrich (vicepresident), Joan Torrents (secretari), Juli Maestre (vicesecretari), Esteve Ollé (comptable), Jaume Oller (caixer), Amadeu Font (bibliotecari) i Joan Sisquella i Josep Balcells (vocals).

El comitè polític era el que dirigia la política del Centre, amb la qual cosa nomenava els candidats a les eleccions locals, i els representants del Centre en les eleccions al Parlament de Catalunya. Però les eleccions d'aquest comitè no sempre van ser fàcils.

El comitè polític va ser renovat el febrer de 1934 i va donar com a resultat l'elecció d'un nou president per al Centre, Josep Balcells, ja que Jaume Claramunt va ser elegit regidor a l'ajuntament d'Igualada i va desenvolupar tasques com a regidor-conseller de Foment.

El Centre era un dels punts neuràlgics de la política igualadina, ja que d'altres entitats n'utilitzaven la infraestructura per realitzar-hi reunions i trobades. Tant és així que, durant els anys 1933 i 1934, s'hi van celebrar nombroses assemblees dels rabassaires anoiencs, per discutir temes tan importants com la seva posició enfront de la cèlebre llei de Contractes de Conreu. Els membres del Centre Republicà també assistien anualment a fer una ofrena al monument a Rafael Casanova, a Barcelona.

LES SECCIONS DEL CENTRE

El Centre estava dividit en diverses seccions «temàtiques», que sovint duïen a terme diferents projectes socials, culturals i esportius.

La *Secció de Cultura* va ser la impulsora de nombroses conferències i actes polítics en el Centre Republicà. Durant aquells anys, van passar pel Centre personalitats del món polític català de l'època, com els significats polítics republicans Carme Duran, Dolors Bargalló, Josep Dencàs o Miquel Badia. Fins i tot Manuel Azaña va visitar la seu del Centre Republicà en una ocasió, arran d'un viatge cap a Barcelona. D'altres personatges de la vida política o social igualadina també van pronunciar conferències al Centre. També s'hi van organitzar una sèrie de vetllades literàrio-musicals, en què es combinava la recitació de poesia amb l'audició de música clàssica i un concert final.

La *Secció de Teatre* va ser una de les primeres i més actives seccions del Centre Republicà. Interpretava sovint obres tant al mateix Centre com en d'altres indrets, especialment en pobles veïns de la ciutat. Moltes de les obres programades pel Centre Republicà eren dirigides per Francesc Rodon i comptaven amb la participació d'artistes igualadins de caire amateur. Sovint eren obres amb temàtica social i patriòtica, però també hi abundaven les comèdies o sainets.

La *Secció Femenina* va néixer a finals de l'any 1933, gràcies a la iniciativa d'un grup de dones republicanes. Esperonades per M. Dolors Bargalló, que va fer un parell de visites al grup, es van constituir oficialment l'any 1933 i van escollir com a presidenta de la secció Josefina Seriola.

La *Secció d'Esports* va ser una de les darreres a fundar-se, però des dels inicis del Centre l'esport ja era molt present en les seves activitats. La secció es va constituir oficialment el 26 de maig de 1934, sota la presidència de Joan Perles. Usava el camp de l'Ateneu Igualadí i organitzava diferents actes, com una cursa a peu per Igualada amb motiu de la Festa Major, o bé una vetllada de boxa, amb púgils locals que es van enfrontar amb d'altres vinguts de Barcelona.

Una de les principals activitats del Centre era la celebració dels balls dominicals, que solien dur-se a terme cada diumenge a les 7 de la tarda,

a la sala d'actes del Centre Republicà. Una de les orquestres que tenia més tirada a actuar-hi eren *The Nightingale Boys*, és a dir, «Els Nois Rossinyols», però també era freqüent trobar-hi actuacions d'orquestres i conjunts d'altres indrets de Catalunya. La coral La Llàntia també va actuar diverses vegades en les vetllades del Centre.

El Centre era sovint engalanat amb motiu de l'aniversari de la proclamació de la República, per l'11 de setembre o bé de la Festa Major. Coincidint amb algunes de les festes que s'hi celebraven anualment, s'organitzaven diades especials amb balls, concerts o amb representacions teatrals arran del Carnaval o de les festes nadalenques. També s'hi celebraven festeigs per commemorar l'1 de maig o la revetlla de Sant Joan i la de Sant Jaume.

EL PORTAVEU DEL CENTRE: *L'IGUALADÍ*

L'Igualadí era el nom d'una capçalera històrica a la ciutat d'Igualada, que va ser publicada en diverses èpoques, i que va ser represa pels republicans igualadins com a òrgan portaveu del Centre i dels polítics republicans.

El primer número de *L'Igualadí* —en l'etapa en què va exercir com a portaveu del Centre— va veure la llum el 14 d'abril de 1933, coincidint amb el segon aniversari de la República i amb la inauguració del Centre Republicà. Es definia com a setmanari fortament d'esquerra, portaveu del Centre Republicà, defensor dels interessos morals i materials de la ciutat i comarca i adherit a Esquerra Republicana de Catalunya. Duia com a subtítol «Portaveu setmanal d'Esquerra Republicana» i el seu lema era «comportament noble i justícia per a tots».

El periòdic sortia cada setmana i constava de quatre pàgines. Era dirigit pel regidor Roca i Puig i tenia Josep Riu com a redactor en cap. Alguns col·laboradors habituals eren Antoni Borràs Quadres, Joan Díaz, Josep Morera, Salvador Riba i Gumà i Bartomeu Torner, entre d'altres.

L'Igualadí solia fer propaganda de les llistes d'ERC en les successives eleccions. També s'hi anunciaven de forma destacada els mítings polítics republicans, ja fossin celebrats al Centre Republicà o bé en d'altres indrets de la ciutat. Un cop passades les eleccions, *L'Igualadí* en reproduïa els resultats i en feia la valoració política dels republicans. Publicava també notícies i articles d'opinió sobre fets a nivell nacional i a nivell local, així com recollia les cròniques dels plens de l'Ajuntament. També anunciava els actes d'altres societats o entitats igualadines i contenia una darrera pàgina d'anuncis.

A partir de l'any 1934, i a causa de la coalició entre Esquerra Republicana i Acció Catalana Republicana, el setmanari va passar a subtitular-se «Setmanari d'Esquerra» i a partir d'aleshores va esdevenir el portaveu de la candidatura electoral Coalició Republicana d'Esquerres.

CLAUSURA I CAIGUDA DEL CENTRE

Els esdeveniments dels fets d'octubre de 1934 van canviar radicalment la vida del Centre. La proclama d'Estat Català per part de Lluís Companys tingué un cert impacte a Igualada, on es va decretar una vaga general per als dies 6 i 7 d'octubre. A més, la bandera estelada va ser hissada a l'Ajuntament de la vila, així com als locals del Centre Republicà, d'Estat Català, d'Acció Catalana i del grup Palestra.

En els dies posteriors van ser detingudes diverses persones a causa de la seva implicació en els fets revolucionaris, especialment militants d'Estat Català i ERC. Les autoritats municipals van ser destituïdes i es va nomenar un nou ajuntament amb l'única representació de les forces del Partit Radical, la CEDA i la Lliga.

La nova comissió gestora de l'Ajuntament va ser presidida a partir d'aleshores per Veremon Bertran, que havia estat el primer president del Centre Republicà, i que ara esdevenia alcalde sota

les sigles del Partit Radical. Aquest va decretar la suspensió del Centre Republicà durant el bienni negre (1935-36) i el Centre va haver de suspendre parcialment la seva activitat, ja que es va clausurar la part on feien reunions (la secretaria), tot i que s'hi van continuar fent balls i trobades.

L'activitat pública del Centre gairebé va desaparèixer però es va reprendre amb força de cara a l'any 1936, en la preparació de les eleccions. La seva activitat va durar poc temps, ja que el 18 de juliol del 1936, amb l'aixecament militar i l'esclat de la guerra civil, tot va canviar. La presidència del Centre Republicà va ser assumida per Manuel Bertran i durant la guerra el Centre es van convertir en un espai de cura de malalts i ferits, ja que disposava d'una gran sala per atendre els més necessitats arran dels accidents de la guerra.

El 20 de gener de 1939 es va produir l'entrada de les tropes feixistes a Igualada, la qual cosa va significar l'acabament de la guerra civil a la ciutat (i uns dies més tard a Catalunya i a la resta de l'Estat) i el començament d'una nova etapa en la vida igualadina.

Molts republicans de l'època van haver de fugir a l'exili, refugiar-se o amagar-se per por a les represàlies de les noves autoritats del règim. Alguns van ser confinats a camps de concentració i d'altres van ser executats.

El Centre Republicà va ser immediatament clausurat per les autoritats franquistes i confiscat als seus legítims propietaris. La seva funció a partir d'aleshores va ser la de presó comarcal. Més endavant, l'edifici es va convertir en un magatzem de la Fira d'Igualada, que era obert al públic una vegada a l'any amb motiu de la Fira de Mostres i funcionava com a punt d'informació.

L'any 1967, el Centre va ser enderrocat per construir-hi la nova oficina central de Correus a Igualada, que encara avui resta ubicada en aquest indret.

BIBLIOGRAFIA

M. ANTÒNIA BISBAL I M. TERESA MIRET, *Diccionari biogràfic d'igualadins*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1986.

IGNASI CASTELLTORT, *Anecdolari Igualadí. Amb l'arxiu obert*. Igualada: Codi, 1983.

Els cafès d'Igualada, Obra Cultural de la Caixa de Pensions, 1979. Guia de l'exposició.

M. TERESA MIRET, *La premsa a Igualada (1808?-1982)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1983.

MIQUEL TÉRMENS, *Revolució i guerra civil a Igualada (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

Acció per ajudar a la construcció del Centre Republicà (foto secció local ERC).

JOAN DOMINGO I CABALLOL (Igualada, 1976). Sociòleg. És membre de l'associació CERCA, Grup de Recerca en Ciències Socials, i d'Òmnium Cultural de l'Anoia. Forma part de la secció de Ciències Polítiques, Sociologia i Economia del CECL.